

Alfred van Engeland een reis naar de Oostzee maakte, keerde vandaar terug met een menigte tanden van dit dier.

Omstreeks 980 werd de walrus aan de kusten van Finmarken regelmatig gejaagd. In 1252 deed ALBERTUS MAGNUS mededeelingen erover. Deze drie voorbeelden, ontleent aan R. ARNOLD, „Das Tier in der Geschichte”, dank ik aan Dr. H. ENGEL, Amsterdam.

Rotterdam.

Dr. A. B. VAN DEINSE.

(Wordt vervolgd).

VOGELWAARNEMINGEN AAN DEN ROTHOEK

In de jaren 1934—1937 beleefde de Rothoek zijn hoogtepunt en het was in dien tijd, dat hij zijn groote bekendheid verkreeg. Na dien verminderde de vogelrijkdom, niet zoo zeer van de verschillende eendensoorten als wel van de stelt- en strandloopers. De Rothoek raakte te zwaar begroeid, het slik was op een smallen rand na uitgedroogd en al bleef het altijd een buitengewoon interessant terrein met talrijke mogelijkheden, men miste er toch de grotere aantallen strandloopers.

Dit verbeterde zeker niet, toen in den herfst van 1941 er, zij het dan op kleine schaal, opspuiting met veenbagger plaats vond, waardoor vanzelf sprekend de voedselpositie achteruit liep. Er was toen zelfs een tijd, dat het aantal eenden tot eenige tientallen terugliep. De Rothoek, oorspronkelijk volgespoten met een zeer voedselrijk zand en kleimengsel uit het zilte Noordzeekanaal en de toegangswegen tot de sluizen van IJmuiden, was onder invloed van regenval reeds gedeeltelijk verzoet, werd nu vrijwel geheel zoetwaterplas.

Gelukkig is daar weer verandering in gekomen. Najaar 1942 is men begonnen om het hoog gelegen en reeds geruimen tijd als weiland in gebruik zijnde oostelijk gedeelte opnieuw te bevoelen met bagger, hoofdzakelijk uit het Loozingskanaal, deels ook nog met bagger uit het Noordzeekanaal. Dit was weer prima slik, vogelslik. Daarenboven werd deze opspuiting op dezelfde manier gedaan, als wij die indertijd ook aan het Oostzanergat hadden. Er waren vrij groote rechthoekige vakken afgebakend en door een dijk omgeven en deze „bakken” werden stuk voor stuk gevuld tot zij het juiste peil hadden. Het is namelijk de bedoeling om reeds in het voorjaar van 1944, de tusschenliggende dijken te slechten en het terrein om te ploegen en tot nieuw bouwland verder te bewerken. De vreugde van herwonnen vogelslik zal hier dus kort zijn.

Daarnaast heeft men het groote rietveld met de plas eveneens met een dikke laag slik volgespoten. De plas is weer een stuk kleiner en ondieper, maar momenteel is er een uitgestrekt „waddenveld”, dat zich in het rietveld voortzet. Betreden van het terrein is thans onmogelijk en zelfs gevaarlijk. Voorloopig blijft de Rothoek zijn waarde voor de vogelliefhebbers nog wel enkele jaren behouden.

Dit dus over de huidige terreingesteldheid. Nu zou ik verder enkele waarnemingen willen geven, waaruit de belangrijkheid van den Rothoek blijkt, niet alleen als zijnde buitengewoon geëigend voor het leeren kennen en onderscheiden van strandloopers, ruiters, eenden in hun verschillende kleeden en nog vele andere soorten, maar ook voor het nader bestudeeren van gedragingen der vogels onder allerlei omstandigheden.

De Rothoek heeft zich de laatste jaren ontwikkeld als een aardig broedgebied voor onderscheiden soorten, terwijl verrassingen in de toekomst zeker niet uitgesloten zijn. Zoo vestigde het vorig jaar een kleine kolonie van ongeveer 50 paar kapmeeuwen zich in een midden, in de daar ondiepe plas gelegen, rietveld. Natuurlijk genoten zij daar weinig rust. De lieve jeugd wist op allerlei manieren wel bij de nesten te komen, doch ondanks dit kwamen er toch nog jongen groot. Dit voorjaar verliep de broederij aanmerkelijk beter, daar door de hernieuwde opspuiting het veld langzamerhand onbereikbaar werd. De kolonie breidde zich uit en bedroeg zeker een 150 paar. In juni, begin juli scharrelden er verschillende jongen rond, die telkens gevoerd werden op een droge zandplaat, waar zij door de oude vogels heen gebracht waren.

Op diezelfde plaat broedden twee paren vischdiefjes, die ook het vorig jaar daar gebroed

Foto J. E. Sluifers.

Kleine Strandlooper (jong exemplaar).

hadden. Deze broedgevallen verliepen gunstig. Als er ook maar een ongenaakbare plek op den Rothoek is, dan blijkt, dat deze soort het terrein nog niet vergeten is. Telkens vindt er een nieuwe vestiging plaats, doch tot het vormen van een kleine kolonie komt het nooit; het blijft bij enkele paren.

Natuurlijk broedt de wilde eend er als ieder jaar talrijk, maar menig legsel verdwijnt in een menschenmaag. Toch komt er altijd nog wel iets van terecht. Dat ook de slobbeend er als broedvogel voorkomt, werd dit jaar bewezen, door de verschijning van een wijfje met 9 pullen. Tafel-eend en kuifeend, ook wijfjes daarvan, overzomeren ieder jaar en het is lang niet onmogelijk dat zij er tevens broedvogel zijn. De tafeleend wekte dit vermoeden sterk, daar er in Juli zeker een dertigtal vogels aanwezig waren, waarbij jeugdige exemplaren. Zoolang er echter geen wijfje met kleine jongen is waargenomen, hebben we geen zekerheid.

De rietvelden vormen het broedgebied voor rietzangers, rietgorzen, kleine en groote karekieten. Het is opmerkelijk, hoe de laatste soort zich hier uitbreidt, in aantal toeneemt en langzamerhand geen plek onbezet laat. In die rietvelden huist echter nog meer. Meerkooten en waterhoentjes zijn er al jaren broedvogel, maar ook de waterral nestelt er, want ik vond dit voorjaar een nest. En dan lijkt het mij niet eens onwaarschijnlijk, dat ook het porceleinhoen op minder toegankelijke gedeelten genesteld heeft. Op de plas broedt de laatste jaren weer de fuut, al is het ook maar één paar. Hij heeft echter jaren ontbroken. Ook de kleine futensoort, de dodaars, komt er in meerdere paren tot broeden, maar over het algemeen houden zij zich nog al schuil. Als er echter jongen zijn, komt al dat leven te voorschijn en dan is het pas mogelijk een overzicht te verkrijgen.

De typische broedvogel van alle opspuitterreinen, de kleine plevier ontbreekt nog steeds niet. In 1942 kwamen er 3 paar tot broeden en dit voorjaar waren het er 5. Steeds heeft de soort het hier zwaar te verduren. Nog altijd worden vele nesten uitgehaald en bij de nieuwe opspuiting zijn er weer legfels verongelukt. Toch zijn er zeker nesten goed uitgekomen, want bij de ongeveer 25 pleviertjes, die zich er na den broedtijd ophielden, waren verschillende jongen. De oeverwaluwen zijn dit voorjaar als broedvogel weer teruggekeerd. Een kolonie vestigde zich in een der tusschendijken. Jammer werd een deel door kwaadwilligen uitgegraven, maar een geluk was het weer, dat de meeste nesten toen reeds uitgevloegen waren.

Grasmusch, kneu en zelfs een boschrietzanger nestelden in de struiken, die we bij den afvoerdiker vinden. Evenmin ontbrak de spotvogel.

Belangrijker is de Rothoek in de trektijden en als overwinteringsterrein voor talrijke eenden, tenzij vorst alles, behalve misschien een bruine kiekendief, die er overigens vaste klant is, en wat zangertjes, verdrijft. Welke soorten er te zien zijn, dat heeft geen zin nog eens herhaald te worden; het is, geloof ik, genoegzaam bekend. Daarentegen is het wel interessant even na te gaan, hoe de aantallen der verschillende soorten zich ten opzichte van elkaar verhouden. Dat van de wilde eend is gedurende het geheele winterseizoen, afgezien van kleinere schommelingen onder invloed van koude of wegtrek als de plas dichtgevroren raakt, zeer constant. Met slobbeenden is dat anders. In de drie laatste maanden van het jaar liggen er groote aantallen op de plas. Zeker wel meer dan duizend. Bij invallende koude neemt het aantal zelfs nog toe. Treedt in Januari vorst op, bevriest de plas, dan zullen er na de dooi slechts enkele exemplaren terugkeeren. Dan wordt de smient de overheerschende eendensoort. Die is daar in het najaar nooit zoo talrijk geweest. Een aantal van twee tot drieduizend was in den afgelopen winter heel gewoon. Terwijl nu vanaf eind Januari de smienten uiterst langzaam in aantal minderen, stijgt dat van de slobben naar evenredigheid. Eerst in April is beider aantal even hoog en bedroeg voor dit jaar voor ieder der beide soorten ongeveer duizend. Daarna zet onder invloed van den naderenden broedtijd de wegtrek in, die eerst de smienten doet verdwijnen, terwijl in iets langzamer tempo de slobben volgen. Over de groote aantallen pijlstaarten, die dezen winter tusschen al die andere eenden: tafeleenden, kuifeenden, smienten, enz., ook nonnetjes, opvielen, behoef ik niets meer te vermelden; dit is reeds gebeurd in de Augustus-afllevering van dezen jaargang. En zoo zijn er aan de meeste eendensoorten belangrijke dingen op te merken. De invloed van allerlei uitwendige factoren, als voedsel, koude, biotoop, enz. laat zich niet onbetuigd.

Er bestaat geen schooner tafereel dan de Rothoekplas op een mooien zachten dag in het prille voorjaar. Duizenden eenden liggen in het verwarmende zonlicht. Overal is er actie. Geen prachtige plaats om de epigame handelingen der soorten te volgen en te vergelijken, bestaat er.

We stappen nu van de eenden af en wijden ook wat ruimte aan enkele andere soorten. Daarbij zijn zeer trouwe, telkens weer-keerende, zooals de bruine kiekendief of de zwarte ruiters, die alleen bij vorst ontbreken. In voorjaar, zoowel als in het najaar verschijnen de groenpootruiters, de boschruiters, witgatjes, oeverloopers en wat al niet meer. De aantallen waren de laatste jaren niet meer zoo overweldigend, maar ze kwamen er nog steeds. Strandloopers waren echter zeldzaam geworden. Daar is nu met de nieuwe opspuitingen weer verbetering in gekomen. Reeds nu hebben wij waarnemingen aan bonte strandloopers in practkled, van kleine strandloopers en zelfs van kleinste strandloopers en de voor dergelijke terreinen uiterst zeldzame drieteenzandlooper. Dan zijn daar talrijke pleviertjes, zoowel bontbekken als kleine plevieren. Al deze vogels houden zich het meest bij de plasjes en slikveldjes in de „bakken" op en daar wordt meteen de kans geboden ze nader te besluipen en van achter de tusschendijkjes te begluren. Prachtig bekijk je er de kleine strandloopers. Weinig opvallend zijn ze. Bovendien zijn

het in Juli en begin Augustus nog altijd adulte vogels, die een vrij afgesleten kleeid bezitten en, wat nog veel opmerkelijker is, geen witte rug-V hebben. Hun pootjes zijn zwart, maar bij laag zonlicht doen deze zoo teere, dunne en natuurlijk nat zijnde pootjes bruin, ja zelfs bruingeel aan. Dat biedt zoo veel meer moeilijkheden. Alleen gedrag, geluid en de staartjes zijn eigenlijk de beste verschillenmerken in dezen tijd tusschen kleine en kleinste strandloopers. Als eenmaal de jongen komen, wordt het gemakkelijker; die verschillen veel meer. De oude vogels van beide soorten lijken in den broedruif, maar ook in het voorjaar ontzettend op elkaar en ik ben er ook zeker van, dat menig klein strandlooperje voor kleinste uitgemaakt wordt.

Tureluurs en de kemphaantjes, in allerhand grootte en veerenkleed ontbreken nimmer. Wulpen en regenwulpen trekken over. Spoedig zullen zij er waarschijnlijk weer slapen. Maar nog meer soorten en daaronder zeer zeldzame trekken ons aan. Op een stil, minder begroeid plekje van het rietveld, gelegen onder den dijk, tref je op zekeren dag een porceleinhoentje. Dat is een soort, die wel ieder jaar waargenomen wordt, maar kom je daar eenige dagen later weer eens kijken, dan sluipt zwijgend een nog kleiner vogeltje tusschen het riet voort. Dat is het kleinst waterhoen, een wel zeer mysterieuze rietfiguur, die zich maar zelden laat zien. Het was 10 Augustus, dat ik hem zag en twee dagen later vloog hij zelfs voor me op, toen ik wederom op dezelfde plaats kwam. Je moet dan vlug zijn om alle kenmerken op te nemen. Typisch is de witte vleugelboeg. Vleeschkleurige pooten en een groenachtig snaveltje zijn kenmerkend. Daarentegen heeft hij geen witte rugstrepen, zooals het porceleinhoentje.

Het spreekt, dat dergelijke waarnemingen den Rothoek een apart cachet geven en groote aantrekkingskracht op ons, vogelaars, uitoefenen. Verblijdend is bovendien, dat de Rothoek thans bij haar tienjarig bestaan, nog niets van haar belangrijkheid ingeboet heeft.

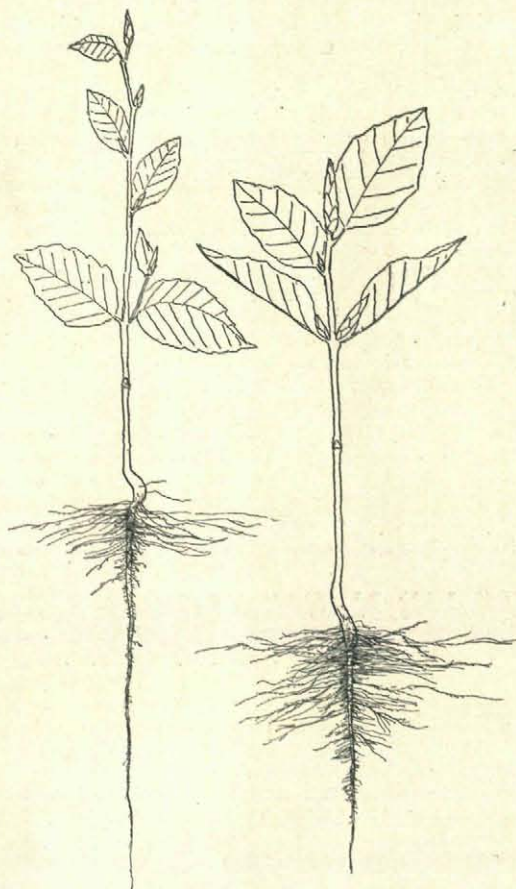
Amsterdam, Augustus 1943.

J. E. SLUITERS.

VAN GROEI EN BLOEI EN JAARGETIJD.

Hoe is het de beukenkiemplantjes ver- gaan, die dit voorjaar bij miljoenen zijn opgeschoten? Reeds vele zijn kort na het ontkiemen gesneuveld, maar nog veel meer hebben het uitgehouden tot de zomerdroogte en wat daarna is overgebleven loopt plaatselijk nog in het ontelbare. Plaatselijk, want hier en daar heeft de zomerdroogte veel slachtoffers gemaakt. Op een open plek in een oud denbosch had ik er: alleenstaanders, groepjes van twee en van meer; blijkbaar alles opgekomen van zaden, begraven door eekhoorns. Nu, die zijn allemaal te gronde gegaan. De bodem had een droog naaldendek, daaronder wat boschturf, daaronder blauwgrijs zand en daaronder weer hardopeengeplakt zand, alles hoog en droog en daarvan is niets terechtgekomen. In een larixlaan was het haast even erg, alleen een groepje van zeven had het uitgehouden. Beuken hebben zwamwortels (mykorrhizen). De heel jonge kiemplantjes hebben nog blanke wortels en teere wortelhaartjes, maar al spoedig vestigt zich het zwamweefsel en dan worden de wortels donker en de fijne vertakkingen kort en dikkig. Waar geen zwammen in den grond aanwezig zijn, hebben de kiemplantjes het direct heel moeilijk. Op de beide hierboven genoemde plaatsen waren zwammen genoeg: onder die hooge dennen Vliegenschwam en Koeienboleet en in de larixlaan de onvermijdelijke *Boletus elegans*. Dat was dus in orde.

Een eind verder staan oude beuken rondom een nogal diepe kuil. Daarin waren duizenden zaden neergekomen en de kiemplantjes stonden er in het voorjaar „als spinazie” en nu ook nog. Pleksgewijs groeiden ze er nu op onderlinge afstanden van anderhalf tot twee centimeter, dat is drieduizend per vierkante meter. De bodem leek daar zeer gunstig,

Kiemplantjes van beuk, October 1943.